

بِهٖ صَنَاعَتِکَ وَ مِکَانَ فَضْلِ خَلَائِقِ وَ زِن
بِهٖ نِیَّتِکَ دِیْنِکَ وَ نِیَّتِکَ دِیْنِکَ

وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

دَرْ مِطْعَمِ مَشْرِقِ کُشْتِوَارِ طَبْعِ مِشْرِقِ کُشْتِوَارِ

بسم الله الرحمن الرحيم

نه افتد بار که شکل و عشق آسان شود ما
که مستان خون می سازند خطره میشود ما
بیا ای نازنین بکشب که شب آسان شود ما
که رفیق بر در معشوق مشکل میشود ما
که این خوخت ناسازم که غم هجرت شود ما
بیا بنشین که یک لحظه ز غم آسان شود ما

بدو یک جام می ساقی نه غم هجرت شود ما را
لکن ز ابد به نیرم می پرستان سرکشی هرگز
که برین می تو شب هجرت گذشتن میشود مشکل
مدام از طعنه خلقت چنان دلتنگ می باشم
که از من بیوفایی کردی بارم بار دیگر شد
ند انم تا بکی یارب که در غم فرقت باشم

امیرام در فرصت را غنیمت پس تصور کن
کسی احوال از فروانه آگاهی شود ما را

نیست غم در عاشقی شد نام مشهور ای قید

بر دم شد داغ چون گل لاله از جو بر حبیب

شد از فراق گل خان دیوانه ام نسب خوش عزت دارد و به نرم رندیا میداند متاع و نیوی آنکس مدام لمدن را خاری میروم تا می خورم می آید مرا دستار ییلا و مبدم	میکم فریاد و افغان و مبدم چون عند حبیب میکند جا خالی در تخانه مینای حبیب خویش را اگر دشمنیست در راه حبیب راهن هرگز مشهور کار فیکوای رقیب در چمن دستار گل و قتیکه می بینم حبیب
---	---

عشق پروانه همه از عاشقان بهتر امیر غم ندارد دید در جان بر شمع وایم غریب
--

نتقان را برد و مشوق رفتن سهل نیست ت غم از رنگ طفلان چون نهال بی ثمر میدارم برای وصل محبوبان روم دره جز قصص مهر و ماه دیگران نیست مخم شد ولیکن رشته عمرم دراز بوس داری که غزلت گیر باشم و پندیر	چون گزنا سفته را رشته بفتن سهل نیست پنجو غزلت گیر غفا جا گرفتن سهل نیست جانب آن مه از رقیبان فتنه فتن سهل نیست کی توانم از دونان خشک رفتن سهل نیست پیک عزرائیل خواهر جان گرفتن سهل نیست ملک با آسان کشتی جا گرفتن سهل نیست
---	---

ان زخالت گل خان شد داغ بر لاله امیر داغ مخزون از جگر لاله بشستن سهل نیست

خواستم گر شود کسی شالیت قدم شوم و بخت ناسازم جستجو به جبین چگونگی کنم روز و شب گریه میکند چشمم	گویم حالت شود کسی شالیت زین سبب نیست ما کسی شالیت پایه ننگ است و نه کسی شالیت راز پیدا نه شد کسی شالیت
---	---

دسترس اند کے اگر یا ہم	نہ مدخواہم از کسی ثالث
جسم لاغرشداست از فرقت	نہ شناسد مرا کسی ثالث
گر چه لاغرتنت شد است امیر	
ہج حاجت نہ از کسی ثالث	
سپہن ہوشان کہ بچون عاج	تیرہ تخم گو کہ چون شب داج
گر قسیریم ہمت دارم	بچوز ابد طمع ندارم تاج
مدت شد وصال از محبوب	جان بلب میرود بآن سرتاج
ہست کونین مابقیہ و لے	نہ مدخواہم از نہ ملک خراج
از غم ہجر یار تنگ شدم	پیش در ماندہ باز چون در تاج
روزی ما نصیب دیگر شد	رزق دارم چو آسیا محتاج
وصیل جانان شود نصیب امیر	
گویا بر بام چرخ شد مسداج	
یار اگر ساقی شود در دست خود گیرم قدح	می بنوشم بچو دولابی کہ بر قاصم قدح
وصل محبوبان میسر گر شود قسمت خوش است	در مکان بنغم نشینم می بنوشم در قدح
گر چه بیماریم حاجت نیست ما را از طلیب	وازدی در دست ما گر بنوشم یک قدح
کاش بکشتب یار در حسانہ غریبم آمدے	نعمت کونین حاصل بودی ما را در قدح
سوی من ز اہل بخت کم مبین در روز عید	نر ندارم صدقہ خواہم کردی صد اقدح
پیش آن محراب ابرو میکنم فرض ادا	لیک می سازم وضو از می ہنگام قدح
از امیر احوال تقوی زادہ اہرگز پیرس	

	<p>بیچ اگر نیست تقویٰ بلکه می نوشتم قدح</p>	
<p>علامت نیست دیگر غمید آن شوخ ندانم کیست صیبا و چنان شوخ صدائے می شنیدم بلبلان شوخ که میمانم بخت جاودان شوخ بسوزم بچو پروانه به آن شوخ که باشم تا بمشرب در آن شوخ</p>		<p>دل نمیکن شد از بجز آن شوخ شدم از ناوک فرکان خسته چین گل گل شده چون ما و تابان بچشم کم مبین زاهد سوسه من ندانم تا بکے از عجب جانان خدا یا ایالتجا کن مستحاجم</p>
	<p>امیر از بسکه زندانه است ولیکن ز غافل می شود یکدم از آن شوخ</p>	
<p>سالمافاقه اگر باشم ندارم فکر خود میکشتم می روز و شب بیچک ندارم فکر خود اگر نباشد شعر مشهورم ندارم فکر خود خوف بیچک آتش دوزخ ندارم فکر خود خار و خس بر فرق می بستم ندارم فکر خود ترین سبب بدست میمانم ندارم فکر خود</p>		<p>بیت گردوزی مرا بیچک ندارم فکر خود زاهد اناصح مکن هرگز مرا زندانه ام سید دیوانه آهو بد را ز بعد مرگ پیر ناصح شوخ چشمی بر در مسجد تبه ملج بر فرق مرا باشد نباشد گو مباش رهنمای پیشو ا دارم چنان صاحب جمال</p>
	<p>خانه اسباب تکلف نیست گر پید امیر از متاع دنیوی هرگز ندارم دست کرد</p>	
<p>چه کنم وصف می پس است لذت که بنوشیم می خوش است لذت</p>		<p>میخورم باده این پس است لذت گر فقیرم غم نمی دارم</p>

<p>مے کشد انتظار چشم دمام یارب این مے و گر نصیب مباد مے کشم آب گر نباشد مے ز اہ اگر نے بپا و ستار</p>	<p>ساقیادہ مرا مے است لذیذ نیت لائق کس این می است لذیذ نیت غم بیچ از نے است لذیذ ندہم این چنین مے است لذیذ</p>
<p>آخرش شد امیر زندانہ دبدم نوش این مے است لذیذ</p>	
<p>کہ میت و وصل چنانم شد است حال تغیر تقریجی کہ کم بر رخ تو اے محبوب نوشته است بہ ختم گدالی گر کردن کہ باقد تو برابر نہ شد سر و جانان ز می وصال چنان در نشہ شدم بیہوش چنان مکن شہ کونین چشم بر مسکین</p>	<p>دمام در غم باشم چہ گویم حال ضمیر چرا کہ نیت نظر ساختن مجال بصیر ازین سبب کہ شد از فاقہ ہجر حال فقیر اگرچہ در چین ہستند نونہال کشیر کہ بیچ خطہ مرا نیست از سوال نکیر کہ از فراق تو خود در غم است حال حقیر</p>
<p>ز گریہ گر چہ میسر شود وصال بستان گریستن تواند ہزار سال امیر</p>	
<p>بے تراز جم روح من پرواز یشود سم بخلق شیرین بر از غم ہجریا رہچون نے نے دہد کہ نفسہ ز اہد تیر فرکان تو چنین تیز است</p>	<p>زیر شمشیر مرغ زن آواز خانہ زنبور خود مکن پرواز مے کشد دمام نفس من آواز نعرہ این چنین مکن آغاز ناگہ در جسم من بود پرواز</p>

میرسد صور سوے من آواز	پیر ناصح امید زیست مدار
	دیگرے نیست علاج در دایمیر فقط علاج است یسمن اغماز
آتش از جبرمه خاکستر شد من نفس که نفس نغمه کنان هر لحظه من بچون جرس پنجو طائر بند شد هر لحظه جان من در نفس جسم خم شد تار اشکم نغمه دارد من نفس آن نمی ترسد که از قعره سگ و عس کشتی تقدیر شد تا چون رسن شد من نفس	میتواند صاف شد آئینه از من نفس نیست حاجت از اذان پیر معان ماراگی جان من شد نیم بسل بی وصال آن سر و قد گر نباشد ساز چنگ گو میباشد ای رقیب بر رده آن هر که میدارد و مستحکم قدم از دو چشم اشک شد سیلاب میباشد روان
	کی تواند کن طیبیان چاره در دایمیر بعض خاموش است بلب سیر و جان نفس
دُرِ ناسفته کعبه پائے مرا شد هوش غرم کرد دست پی قلم خود آن سرکش عارض ماه رخان شریخ شده چون آتش از پی عاشقان تریاق ولی شد زهرش نقش بر آب چنان گه نمی باشد پایش که جفت عاشقان میباشد ابر و تیغش	از غم داغ جو نم ته باشد آتش سوی محبوب چگونہ روم ره پر خطر است سوخت از وقت غم جسم من بچو سپند زلف آن ماه چنانست که چون مار سیاه راست ره میرود آن سالک بر راه نشان پیش خم ابروے آن پیر کن گستاخی
	دولت دنیوی غم نیست که از وصل حبیب شاد امیر است که بر راه کرم کن نظرش

<p>تا بکے یارب کہ باشم از غم بجران خلاص نیست خطره سنگ باشم ازید طفلان خلاص ویدہ باید تا بکی باشم ز غم جانان خلاص نیست غم سیلاب باشم از غم باران خلاص بیم ہیچک نیست باشم از غم آخوان خلاص جای جیتیم باشم از غم حیران خلاص</p>	<p>چہ کنم چارہ کہ چشمم از غم دوران خلاص بچو عفتا نیست غم نیم نشین در گوشہ ام بر در آن سچین افتادہ میباشم مذام خانہ اسباب ندارم بلکہ ام خانہ بدوش بچو یوسف روز و شب آرد میباشم ز غم انجمنان جایست یارب دلنشین باشم دم</p>
<p>گر میسر وصل محبوبان شود بخت امیر غم نہ گردد دیگران باشم ز غم دوران خلاص</p>	
<p>سبکشم نقش تا بست چه احوال کنم عرض چشم شد کور چون قلوب چه احوال کنم عرض بلکہ دشنام شنیدیم چه احوال کنم عرض سیر و خاک تن ہر لحظہ چه احوال کنم عرض جسم از لاغری خم شد کہ چه احوال کنم عرض حالت زار چنان شد کہ چه احوال کنم عرض</p>	<p>اشک شد خون ز غم بچہ احوال کنم عرض از غمت ہجر شد از نظرم تاریک جہان مے دہد طعنے صد ہا مرا ہر لحظہ رقیب آتش عشق چنان سوخت بشدم خاکستر بے مے وصل تو بیتاب چنان میمانم ای سرو ناز مشو ترش رو بدو حال تباہ</p>
<p>ز اہد احوال پرس تو بہ و تقوی ز امیر از خماری نہ تابست چه احوال کنم عرض</p>	
<p>اشک می باشد روان من بچو شط سیر و ز اہد چہ ابرو رہ غلط عمر با خد بے وصال آن سبزہ خط</p>	<p>دمدم از فرقت آن حصال خط کے توان رفتن با آسمان راہ راست مثل من کس نیست دیگر بے نصیب</p>

<p>نعمت کونین وصل آن فقط کے تو انم وصف کردن خال فقط بست چون بر عارض او یک فقط</p>	<p>روزی بانیست جز وصل جیب از تجلات داغ شد بر لال گل مشک آن را خلقی مے گوید مدام</p>
	<p>از غم بجزرت چنان شد حال امیر استخوان و پوست بر جسم فقط</p>
<p>گر چه پامور آفتد شمسواران راجه خط گر بصد پروان سوزد شمع رویا نراج خط دست کوته میکند از پادیه سوزان راج خط صد با گر باشد حکا در و منها نراج خط نکتہ چشم ترجم عشق بازان راج خط اگر شجر گل را تیرا شد عذر لیبان راج خط</p>	<p>لوشه گیری چون کنم از سنگ طاق نراج خط در روز و شب میوزم از فرقت آن شمع طاق خار چرخ از پادیه گونست و یک از سواگر باشد چاره این دور و فراق پیش حسرت از تکیه یار بر حال عاشقان باغبان ناشاد کاه موسم باد و خزان</p>
	<p>طعن خلقت میزند از میکشی دایم امیر یکسبے سود است طعن خلق مستان راج خط</p>
<p>از فراق گلر خان شد دل بچون شمع پیش آن باید عبادت سا فتن بچون شمع چه عجب گر باشد دیدار آن بچون شمع یکدمی غافل مشو از یاد آن بچون شمع گر بگو آیم ز بجز نفس بشد بچون شمع جسم میوزد ز بجز گلر خان بچون شمع</p>	<p>ایکی یارب بسوزم جسم خود بچون شمع اندر امانیت بخشید آدم را کریم نوق دیدن گلر خان اول بسوزد جسم خود ز تود گور خود خواهی که باشد بعد مرگ ناکند راه چرا بر جائے تاریکی سجود بنی باشد شمع روشن بجانم نیست غم</p>

ای شہر خوبان نہ کردی رحم بر حال امیر عاقبت شد خاک تن از ہر تو چون شمع	
کیے تو بردل باشد ز ہر جانان داغ فراق یار کسی را پذیر ہا شد کے مدار دوستی از خویش جای پر نظر است بہر گریستن از حوی شختہ یدم درین زمانہ کسی اعتبار کے باشد غور و ملاحظہ نمود میشود پیشینہ	و گر شد بہ ترین مار سنگ ظفان داغ کہ بردل گل لالہ شد است بجران داغ بہ پیر بن شدہ یوسف زکر خان داغ کہ میشود بدل مار جو رجنان داغ تماشہ کن شدہ بر چشم پیر کنان داغ ز طوق لبت بر گرد لبت شیطان داغ
امیر را نہ در غفل جز وصال صیب کہ در نصیب نوشتہ چشم جانان داغ	
فرض میرا مخطا از من بر آید کن صاف فائدہ از خویش پرورہ نمی بینم کے عاقبت قصد نشد حاصل مرا محروم ماند بہ سبب ز ادب نصیحت میکند مارا مدام وصلی با پیر چہ بیان این سخن در گوش کن بچو فقار ما پنهان شد از نظر جانان	بندہ عصیانیم تو یا رب خطا من کن صاف میر و دور را یگانہ خود جان آہور از نات چون ز لبتا سنا ختم بی سود و غیرہ شکاف پیش آن عراب ابرو میکنم سجدہ چلافت نفس را خود کن باول از من خاک خاک صاف ماز فرقت ناگمان و سیدہ من شد شکاف
کہ نیما شد حصول مدعا آنکس امیر ہر کہی فہم کلام رہنما فی را خلافت	
قبای نیست و گر مابعد ہا سے فراق	خیر پر نیا کردہ غم سے فراق

<p>صد از غیب برآمد ز نامهای فراق که چاک و اسن شد از دستهای فراق شد چو ترکش جسم به تیرای فراق که زخم مایه شده تا سر ز مرهمای فراق صرف کشاده دهن میزند صدای فراق</p>	<p>داده کشی مایه فوج در طوفان خیز پادشاه مرا چو یوسف تمت نیز شمر دهن یار نارکب مشکان به انگش بدلم ریش غالباً سبب سود جراحی لولوی دایم بموسم باران</p>
<p>امیر غم مخور آمد قریب روز وصال که چند صیر کن اکنون بدروای فراق</p>	
<p>به بین که بر شمع پزدانه میکنند تن خاک که شد دوتا و کب شرکان تو سینه عاشق چاک که سهل نیست رسیدن کسی بران در پاک چو گویند به بیابان مدام ام غناک که فاقبت ز طبع شیرین گنج قارون پاک شوم ز طعنه طفلان چو زلیخا بیباک</p>	<p>کسی قدم بر پیش میزند در راه و پاک که زن سوی تن هسته شکب جانان به زلفش اسی پیرستان مشو چشم ز طلق طعنه شدیم و نه شیرین یافت بال دیوی اند و بگین مشو ز راه جیب من چون نظر لطفت چون یوسف</p>
<p>امیر جهت مال بار محنت و درد به نو میرود آن گنج قارون و زلف خاک</p>	
<p>میشود مشکل ره رفتن مرا طفلان ز رنگ بین که دایم میخورم در عشق او می چند رنگ چونکه تو ایتم رفتن بی مدورین پای رنگ اولا و در راه خوابان دادۀ ناموس و رنگ</p>	<p>که در راه طفلان اینچنین یار سبب رنگ را و آید اگر در عشق آن برداشت خط مشکل است لیدل با سان طی کند راه بعید میست غم رندان را از طعنه خلقت چرا</p>

شادمانی کے شود مار از بجز گلرخان در یایان کو بکن از فرقت دلدار خود	شب ہمہ شب میکنم فریاد و افغان همچو جنگ میکند با جنگ خرابانی سرو سامان جنگ
از نفس و خاشاک آلوده مکن دل صاف نامیر گرمی خنید بربین گم بر دل آئینہ زنگ	
زندگی شد تلخ بر سن از دست راقی تو جمال بر در پیل جیت دیدار مجنون سے رود طی نمودن راست رو آسان غیب باشد کسی پہو یوسف کرد اخوان بند در تار یک چاہ نیمست گرسا غلطائی تقری مستان چہ نم چامہ عریانی پوشد گیسو در سہ او	دیدہ باید از بتان کی میشود مارا وصال لیک از چمتی ہرگز نمی باشد وصال از حسودان میشود بر راست رفتن مجال رود ترکن نخلی جان در شہیبا شد وصال ساقیاستان دہمی فی بہ پی در گل مجال بیشک آن باید بہ نرم گلرخان چاہ جلال
گو ہر نایاب گر خواہد کسی از سل امیر در تصرف خویش آرد کے تواند بس مجال	
محتسب بی سود و ریختہ میدارد قدم بارہا گفتم دولت را ترک خوابان کن ولی حاجت شد خون دل از فرقت آن ماہر گل شمع گلگیر بیگیو بدانتست دے دمہ دم آزرده خاطر میکند یارب مرا پیش قدمی میکند سنگ فلاخن داما	میشود از آمدن قومی پرستان را الم مخالصے کی میشود ویدبا شد و غنم ہر دم گم نہ شد تا ہم ولیکن نخلی ما را ز غنم میشود ہر دانہ غنمیں میکند سر او قلم تا کی خواہد گرفت پیرمغان را عدم میشود خوش عزت دیوانہ را در سنج و غم
خاصیت عیسی است گز مشہور در عالم امیر	

	که رمضان را ندیدم عاقبت جز درد و غم
و بدم می پرسد از دیوانه چه پیر مغان پیشود از امتحان بر محاکم عیب عیان میخورد از هر کسی از شه گدانا مغان دشمنان او تو انگر مغلس او دوستان بهرسد از خود بخود و روی های در دبان سکه گلس با شادمانی میشود نغمه کنان	نامہ اعمال دیگر نیست ماجر گلر خان از متاع عیب پوشیده نمی باشد کسی آسیا خوش غرت دارد هم پس خورده را میشود انصاف حق در بارگاه یا ر من غم نمی باشد جبت روزی تو کل پیشه را نفس ما از رفقت شد چو تار عنکبوت
	نیست کم از دام زلفش رشته گلبرگ امیر که همین زنجیر می باشد بر پاسه بلبلان
سورخ کرد و تند می شراب در پیلو صدای بلبل جانگاه میر بر شو که کار نیست و گزیت پرستی جز بند و که شد ز چمت شرمند چشمت خود آهو که جیم ما شده همچون بلال غم ابرو مدام میکند از بجز فاخته کو کو	نی وصال تو نوشم برون نه حد مهر و ز هر گلر خان هرگز کسی نشد فارغ مدام پیش رخسار سجده میکند زلفش مجال نیست نظر ساقی کس جانان فراق یار چنان کرد تا توان یار سب چنان کس که زینم شود ز خالی عشق
	وصال یار بیشتر شود امیر ترا ز به نصیب شود مخلص ز هر بد تو
کلاه شاهی مدامش به پر تو همراه که پیش او همه یکسان گدا و شاهی شاه	بهائی گر چه پرند است و لیک در او جاد پیشم کم بین ای پیر مو که رندان

<p>ز جام عشق می گاه هر که نوش نه کرد خداستانه بخت سنگ بر در اسلام ز می وصال وضو میکنم لعل ریش سفید چنان شدم ز فراق حبیب حالت زار</p>	<p>چه داند آن حظ در دفسراق یا الله کنید سجده بایده نهیب گمراه وظیفه نیست و گمراه بجز حبیب الله و نه کرد بحال تباہ لطف و نگاه</p>
<p>کیکه مبتلا شد ای امیر در عشقش هزار طعنه زان میشوند خلق الله</p>	
<p>همین بس است گداز لباس غریانی کجا نصیب شود همچو جام جم مارا حدیث توبه و تقوی میسر ازستان کند حبیب اگر نظر لطف بر عالم می وصال شه گهر خان بنوش ولی حبیب عرض همین است از تو صبح و صا</p>	<p>مخند زاهد اگر نیست جامه سلطانی که عدل نیست بدر که حبیب سبحانی خیال نیست و گمراه خیال ستانی چو نوح مخلصی یابم ز بحر طوفانی بعید باشش مرد که به بزم شیطانی که مخلصی مرا باشد ز رنج و حیرانی</p>
<p>نمودی مکن در امیری امیر تا عمرت دام باشش بیا و حبیب ربانی</p>	<p>۱۰۶۱۲</p>
<p>خاتمه الطبع</p>	
<p>هزاران هزار شکر پروردگار عالم که درین ایام فرحت انجام دیوان امیر مصنفه بخشی سید امیرالدین صاحب متوطن موضع سمرایر گنه پلاؤن بار چهارم حسب ایام ربانی بخشی پیراگ ترائین صاحب دام اقباله در مطبع نامی گرامی بخشی نوکشتور به تمام نگه بماه منی سلاطین مطابق ماه رجب المرجب ۱۳۳۷ هجریه طبع پوشید</p>	

CALL No. { ۸۹۱۵۵۱۴۳ } ACC. No. ۱۰۶۱۲

AUTHOR ۲۵

TITLE دیوان امیر

۸۹۱۵۵۱۴۳		۸۹۱۵۵۱۴۳	
۱۰۶۱۲		۱۰۶۱۲	
۲۵		۲۵	
دیوان امیر		دیوان امیر	
Date	No.	Date	No.

MAULANA
AZAD
LIBRARY

ALIGARH
MUSLIM
UNIVERSITY

—:RULES:—

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of Re. 1/- per volume per day shall be charged for textbooks and 10 P. per vol. per day for general books kept overdue

